

УНИВЕРЗИТЕТ „ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ“ - ШТИП
ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ

UDC 81
UDC 82
UDC 008

ISSN 2545-3998
DOI: 10.46763/palim

ПАЛИМПСЕСТ

МЕЃУНАРОДНО СПИСАНИЕ ЗА ЛИНГВИСТИЧКИ,
КНИЖЕВНИ И КУЛТУРОЛОШКИ ИСТРАЖУВАЊА

PALIMPSEST

INTERNATIONAL JOURNAL FOR LINGUISTIC,
LITERARY AND CULTURAL RESEARCH

PALMK, VOL 6, NO 11, STIP, 2021

ГОД. VI, БР. 11
ШТИП, 2021

VOL. VI, NO 11
STIP, 2021

ПАЛИМПСЕСТ

Меѓународно списание за лингвистички, книжевни
и културолошки истражувања

PALIMPSEST

International Journal for Linguistic, Literary
and Cultural Research

Год. 6, Бр. 11
Штип, 2021

Vol. 6, No 11
Stip, 2021

PALMK, VOL 6, NO 11, STIP, 2021
DOI: <https://doi.org/10.46763/PALIM21116>

ПАЛИМПСЕСТ

Меѓународно списание за лингвистички, книжевни
и културолошки истражувања

ИЗДАВА

Универзитет „Гоце Делчев“, Филолошки факултет, Штип

ГЛАВЕН И ОДГОВОРЕН УРЕДНИК

Ранко Младеноски

УРЕДУВАЧКИ ОДБОР

Виктор Фридман, Универзитет во Чикаго, САД
Толе Белчев, Универзитет „Гоце Делчев“, С. Македонија
Нина Даскаловска, Универзитет „Гоце Делчев“, С. Македонија
Ала Шешкен, Универзитет Ломоносов, Руска Федерација
Олга Панкина, НВО Македонски културен центар, Руска Федерација
Георгета Раца, Универзитет Банат, Романија
Астрид Симоне Грослер, Универзитет Банат, Романија
Горан Калоѓера, Универзитет во Риека, Хрватска
Дејан Дуриќ, Универзитет во Риека, Хрватска
Шандор Чегледи, Универзитет во Панонија, Унгарија
Ева Бус, Универзитет во Панонија, Унгарија
Хусејин Озбај, Универзитет Гази, Република Турција
Зеки Ѓурел, Универзитет Гази, Република Турција
Елена Дараданова, Универзитет „Св. Климент Охридски“, Република Бугарија
Ина Христова, Универзитет „Св. Климент Охридски“, Република Бугарија
Џозеф Пониах, Национален институт за технологија, Индија
Сатхарај Венкатесан, Национален институт за технологија, Индија
Петар Пенда, Универзитет во Бања Лука, Босна и Херцеговина
Данило Капасо, Универзитет во Бања Лука, Босна и Херцеговина
Мета Лах, Универзитет во Љубљана, Република Словенија
Намита Субиото, Универзитет во Љубљана, Република Словенија
Ана Пеличер-Санчез, Универзитет во Нотингам, Велика Британија
Мајкл Грини, Универзитет во Нотингам, Велика Британија
Татјана Ѓурин, Универзитет во Нови Сад, Република Србија
Диана Поповиќ, Универзитет во Нови Сад, Република Србија
Жан Пол Мејер, Универзитет во Стразбур, Република Франција
Жан Марк Веркруз, Универзитет во Артуа, Република Франција
Регула Бусин, Швајцарија
Натале Фиорето, Универзитет во Перуца, Италија
Оливер Хербст, Универзитет во Вурцбург, Германија

PALIMPSEST

International Journal for Linguistic, Literary
and Cultural Research

PUBLISHED BY

Goce Delchev University, Faculty of Philology, Stip

EDITOR-IN-CHIEF

Ranko Mladenoski

EDITORIAL BOARD

Victor Friedman, University of Chicago, USA
Tole Belcev, Goce Delchev University, N. Macedonia
Nina Daskalovska, Goce Delchev University, N. Macedonia
Alla Sheshken, Lomonosov Moskow State University, Russian Federation
Olga Pankina, NGO Macedonian Cultural Centre, Russian Federation
Georgeta Rata, Banat University, Romania
Astrid Simone Grosler, Banat University, Romania
Goran Kalogjera, University of Rijeka, Croatia
Dejan Duric, University of Rijeka, Croatia
Sándor Czeglédi, University of Pannonia, Hungary
Éva Bús, University of Pannonia, Hungary
Husejin Ozbaj, GAZI University, Republic of Turkey
Zeki Gurel, GAZI University, Republic of Turkey
Elena Daradanova, Sofia University “St. Kliment Ohridski”, Republic of Bulgaria
Ina Hristova, Sofia University “St. Kliment Ohridski”, Republic of Bulgaria
Joseph Ponniah, National Institute of Technology, India
Sathyaraj Venkatesan, National Institute of Technology, India
Petar Penda, University of Banja Luka, Bosnia and Herzegovina
Danilo Capasso, University of Banja Luka, Bosnia and Herzegovina
Meta Lah, University of Ljubljana, Republic of Slovenia
Namita Subiotto, University of Ljubljana, Republic of Slovenia
Ana Pellicer Sanchez, The University of Nottingham, United Kingdom
Michael Greaney, Lancaster University, United Kingdom
Tatjana Durin, University of Novi Sad, Republic of Serbia
Diana Popovic, University of Novi Sad, Republic of Serbia
Jean-Paul Meyer, University of Strasbourg, French Republic
Jean-Marc Vercruysse, Artois University, French Republic
Regula Busin, Switzerland
Natale Fioretto, University of Perugia, Italy
Oliver Herbst, University of Wurzburg, Germany

РЕДАКЦИСКИ СОВЕТ

Драгана Кузмановска
Толе Белчев
Нина Даскаловска
Билјана Ивановска
Светлана Јакимовска
Марија Леонтиќ
Јована Караникиќ Јосимовска

ЈАЗИЧНО УРЕДУВАЊЕ

Ранко Младеноски (македонски јазик)
Весна Продановска (англиски јазик)
Толе Белчев (руски јазик)
Билјана Ивановска (германски јазик)
Марија Леонтиќ (турски јазик)
Светлана Јакимовска (француски јазик)
Јована Караникиќ Јосимовска (италијански јазик)

ТЕХНИЧКИ УРЕДНИК

Славе Димитров

АДРЕСА

ПАЛИМПСЕСТ
РЕДАКЦИСКИ СОВЕТ
Филолошки факултет
ул. „Крсте Мисирков“ бр. 10-А
п. факс 201
МК-2000 Штип

<http://js.ugd.edu.mk/index/PAL>

Меѓународното научно списание „Палимпсест“ излегува двапати годишно во печатена и во електронска форма на посебна веб-страница на веб-порталот на Универзитетот „Гоце Делчев“ во Штип: <http://js.ugd.edu.mk/index.php/PAL>

Трудовите во списанието се објавуваат на следните јазици: македонски јазик, англиски јазик, германски јазик, француски јазик, руски јазик, турски јазик и италијански јазик.

Трудовите се рецензираат.

EDITORIAL COUNCIL

Dragana Kuzmanovska
Tole Belcev
Nina Daskalovska
Biljana Ivanovska
Svetlana Jakimovska
Marija Leontik
Jovana Karanikik Josimovska

LANGUAGE EDITORS

Ranko Mladenovski (Macedonian language)
Vesna Prodanovska (English language)
Tole Belcev (Russian language)
Biljana Ivanovska (German language)
Marija Leontik (Turkish language)
Svetlana Jakimovska (French language)
Jovana Karanikik Josimovska (Italian language)

TECHNICAL EDITOR

Slave Dimitrov

ADDRESS

PALIMPSEST
EDITORIAL COUNCIL
Faculty of Philology
Krste Misirkov 10-A
P.O. Box 201
MK-2000, Stip

<http://js.ugd.edu.mk/index/PAL>

The International Scientific Journal “Palimpsest” is issued twice a year in printed form and online at the following website of the web portal of Goce Delcev University in Stip: <http://js.ugd.edu.mk/index.php/PAL>

Papers can be submitted and published in the following languages: Macedonian, English, German, French, Russian, Turkish and Italian language.

All papers are peer-reviewed.

СОДРЖИНА / TABLE OF CONTENTS

- 11 СЕЌАВАЊЕ: проф. д-р Виолета Димова,**
прв декан на Филолошкиот факултет во Штип
IN MEMORIAM: prof. Violeta Dimova,
the first Dean of the Faculty of Philology in Stip
- 29 ПРЕДГОВОР (ОД „ПАЛИМПСЕСТ“ БР. 1)**
Проф. д-р Виолета Димова, прв декан на Филолошкиот факултет во Штип
FOREWORD (FROM “PALIMPSEST” NO 1)
Prof. Violeta Dimova, the first Dean of the Faculty of Philology in Stip
- ЈАЗИК / LANGUAGE**
- 33 Виолета Јанушева**
СЕМАНТИЧКИ ФОРМУЛИ ЗА ИЗРАЗУВАЊЕ НА ЛОГИЧКИТЕ ПЕРСОНАЛНИ
ПЕРИФРАЗИ ВО МАКЕДОНСКИОТ СТАНДАРДЕН ЈАЗИК
Violeta Janusheva
SEMANTIC FORMULAS FOR EXPRESSING LOGICAL PERSONAL PERIPHRASES
IN THE MACEDONIAN STANDARD LANGUAGE
- 47 Öztürk Emiroğlu**
YENİ LİSAN VE ÖMER SEYFETTİN
Öztürk Emiroğlu
CONTEMPORARY LANGUAGE AND ÖMER SEYFETTİN
- 59 Federica Ambroso**
JEUX DE MOTS ET EN JEUX DE LA TRADUCTION: *ΜΟΙΡΑΙΟΙ ΑΝΤΙΚΑΤΟΠΤΡΙΣΜΟΙ*
DE PETROS MARTINIDIS EN FRANÇAIS ET EN ITALIEN
Federica Ambroso
PUNS AND TRANSLATION CHALLENGES: *ΜΟΙΡΑΙΟΙ ΑΝΤΙΚΑΤΟΠΤΡΙΣΜΟΙ* BY
PETROS MARTINIDIS IN FRENCH AND IN ITALIAN
- 73 Емилија Тасева, Билјана Ивановска**
МЕТАФОРИЧНИ КОНЦЕПТИ КАЈ СОМАТИЗМИТЕ ВО ГЕРМАНСКАТА И ВО
МАКЕДОНСКАТА ФРАЗЕОЛОГИЈА
Emilija Taseva, Biljana Ivanovska
METAPHORICAL CONCEPTS OF SOMATIC EXPRESSIONS IN GERMAN AND
MACEDONIAN PHRASEOLOGY
- 85 Марија Гркова**
МНОЖИНСКИТЕ ФОРМИ НА ИМЕНКИТЕ ОД МАШКИ РОД ВО
МАКЕДОНСКИОТ И ВО СРПСКИОТ ЈАЗИК
Marija Grkova
THE MASCULINE NOUNS IN MACEDONIAN AND SERBIAN LANGUAGE

- 95 Лилјана Макаријоска**
ЈАЗИЧНИОТ ИЗРАЗ НА ПЕТРЕ БИЦЕВСКИ
Liljana Makarijoska
LINGUISTIC EXPRESSION OF PETRE BICEVSKI
- 109 Марија Карадаковска**
ТЕОРИИ ЗА ЗАЕМАЊЕТО, ВИДОВИ ЗАЕМКА И
АДАПТАЦИЈА НА ЗАЕМКИТЕ
Marija Karadakovska
THEORIES OF BORROWING, LOANWORD TYPOLOGY
AND LOANWORD ADAPTATION
- КНИЖЕВНОСТ / LITERATURE**
- 125 Dijana Tica, Emir Muhić, Željka Babić**
PRESENTATION OF PANDEMICS IN LITERATURE
- 135 Mariantonio Tramite**
CELL-PHONE NOVELS: UN PUNTO DI VISTA LINGUISTICO-LETTERARIO
(E SOCIO-CULTURALE) DIETRO IL FENOMENO DEI ROMANZI SU
CELLULARE IN ITALIA
Mariantonia Tramite
CELL-PHONE NOVELS: A LINGUISTIC AND LITERARY
(AND SOCIO-CULTURAL) POINT OF VIEW BEHIND THE
PHENOMENON OF MOBILE NOVELS IN ITALY
- 147 Бобан Перески, Ранко Младеноски**
МЕТАФОРАТА ВО РОМАНОТ „ЌЕРКАТА НА МАТЕМАТИЧАРОТ“
ОД ВЕНКО АНДОНОВСКИ
Boban Pereski, Ranko Mladenoski
THE METAPHOR IN THE NOVEL “THE MATHEMATICIAN’S DAUGHTER”
BY VENKO ANDONOVSKI
- 161 Нина Анастасова-Шкрињариќ**
МИТОЛОГИЗАЦИЈА НА АСТРОФЕНОМЕНИТЕ
(АРХЕОАСТРОНОМСКИ И ЕТНОАСТРОНОМСКИ ДЕКОДИРАЊА
НА СЛОВЕНСКИ МИТОВИ ВРЗ ГРАЃА ОД ЗАПИСИТЕ НА СЕРПЕНКОВ)
Nina Anastasova-Shkrinjarik
MYTHOLOGISATION OF ASTROPHENOMENA (ARCHAEOASTRONOMIC
AND ETHNO-ASTRONOMICAL DECODING OF SLAVIC MYTHS IN
SERPENKOV’S FOLKLORE MATERIAL)
- 171 Ана Витанова-Рингачева**
БАЛКАНСКИТЕ ВОЈНИ И ПРВАТА СВЕТСКА ВОЈНА КАКО МОТИВИ ВО
НАРОДНИТЕ ПЕСНИ ОД СТРУМИЦА И СТРУМИЧКО
Ana Vitanova-Ringaceva
THE BALKAN WARS AND THE FIRST WORLD WAR AS MOTIFS IN THE FOLK
SONGS FROM STRUMICA AND STRUMICA REGION

- 183 Славчо Ковилоски**
РАСКАЖУВАЧКОТО ПЕРО НА МАРИЈА ЗРНЕВА
Slavcho Koviloski
MARIJA ZRNEVA'S STORYTELLING PEN
- 191 Иван Антоновски**
МИНИ-ЕСЕЈОТ КАКО ФОРМА ВО ЕСЕИСТИЧКИОТ ОПУС
НА ГОРАН СТЕФАНОВСКИ
Ivan Antonovski
MINI-ESSAY AS A FORM IN GORAN STEFANOVSKI'S ESSAYISTIC WORKS
- КУЛТУРА / CULTURE**
- 203 Жарко Миленич**
ПЕРЕВОД С ЯЗЫКА ЛИТЕРАТУРЫ НА ЯЗЫК ФИЛЬМА
НА ПРИМЕРЕ «СТАЛКЕРА» АНДРЕЯ ТАРКОВСКОГО
Zarko Milenic
TRANSLATION FROM THE LANGUAGE OF THE LITERATURE
TO THE LANGUAGE OF THE FILM ON THE EXAMPLE
OF "STALKER" BY ANDREY TARKOVSKY
- 211 Sunčana Tuksar, Mauro Dujmović**
"THE ACCIDENTAL TOURIST" IN THE CONTEXT OF ZOOMED-IN
IMAGES IN THE MULTIMODAL INTERPERSONAL VIDEO COMMUNICATION
- 227 Екатерина Намичева, Петар Намичев**
КУЛТУРНА ОДРЖЛИВОСТ И АРХИТЕКТОНСКО НАСЛЕДСТВО
Ekaterina Namicheva, Petar Namichev
CULTURAL SUSTAINABILITY AND ARCHITECTURAL HERITAGE
- 241 Mariya Leontik**
KUZEY MAKEDONYA CUMHURİYETİ'NDE TÜRKOLJİ
ÇALIŞMALARININ GERÇEKLEŞTİRİLDİĞİ KURUMLAR
Marija Leontik
TURKOLOGICAL RESEARCH IN THE INSTITUTIONS OF THE
REPUBLIC OF NORTH MACEDONIA
- 251 Rabia Ruşid**
DOĞU MAKEDONYA'DA BULUNAN DELİKLİ TAŞ ETRAFINDAKİ
İNANIŞ VE UYGULAMALAR
Rabia Ruşid
BELIEFS AND RITUALS IN THE KAMNIK CANYON IN EASTERN MACEDONIA
- МЕТОДИКА НА НАСТАВАТА / TEACHING METHODOLOGY**
- 261 Milena Sazdovska-Pigulovska**
ORGANIZATION OF ONLINE LANGUAGE AND TRANSLATION TEACHING AND
EXAMINATION IN TIMES OF COVID-19

- 273 François Schmitt**
QUELLES APPROCHES DIDACTIQUES POUR LA
COMPOSANTE SOCIOCULTURELLE DU FRANÇAIS LANGUE ÉTRANGÈRE ?
François Schmitt
WHAT DIDACTIC APPROACHES FOR THE SOCIOCULTURAL
CONTENT TO TEACHING FRENCH AS A FOREIGN LANGUAGE?

ПРИКАЗИ / BOOK REVIEWS

- 287 Билјана Ивановска**
ОСВРТ КОН КНИГАТА „ПРАГМАТИКА: ЈАЗИК И КОМУНИКАЦИЈА“
Biljana Ivanovska
REVIEW OF THE BOOK “PRAGMATICS: LANGUAGE AND COMMUNICATION”

- 291 Ранко Младеноски, Бобан Перески**
ЛАБИРИНТ ОД КНИЖЕВНА ФИКЦИЈА И ЖИВОТНА СТВАРНОСТ
Ranko Mladenoski, Boban Pereski
A LABYRINTH OF LITERARY FICTION AND LIFE REALITY

- 299 Марина Мијаковска**
„КОМПЈУТЕРСКА ПОЕЗИЈА“ ВО ЕРАТА НА МАС-МЕДИУМИТЕ
Marina Mijakovska
“COMPUTER POETRY” IN THE MASS MEDIA ERA

ДОДАТОК / APPENDIX

- 307 ПОВИК ЗА ОБЈАВУВАЊЕ ТРУДОВИ**
ВО МЕЃУНАРОДНОТО НАУЧНО СПИСАНИЕ „ПАЛИМПСЕСТ“

CALL FOR PAPERS
FOR THE INTERNATIONAL SCIENTIFIC JOURNAL “PALIMPSEST”

БАЛКАНСКИТЕ ВОЈНИ И ПРВАТА СВЕТСКА ВОЈНА КАКО МОТИВИ ВО НАРОДНИТЕ ПЕСНИ ОД СТРУМИЦА И СТРУМИЧКО

Ана Витанова-Рингачева

Универзитет „Гоце Делчев“, Штип
ana.ringaceva@ugd.edu.mk

Апстракт: Иван Котев е најголемиот жив современ собирач на народното творештво кој во својата петдецениска потрага по фолклорното богатство на Струмица и регионот има собрано обемен фолклористичко-етнографски материјал. Книгата „**Грозен бој се почна горе на Балкано**“ (*Македонски народни песни од Струмица и Струмичко за Балканските и Првата светска војна*) е ретка книга во македонската фолклористика која содржи околу четириесет народни песни со мотиви од Балканските војни и Првата светска војна. Книжевно-јазичната анализа на фолклористичките единици приложени во книгата, даваат појасна слика за еден значаен период од македонската историја, за кој народот најмалку пеел.

Песните претставуваат оригинални записи и варијанти на познати мотиви од една значајна историска епоха и при нивната детална анализа се потенцираат јазичните белези (особено лексички) на народниот говор од овој крај и неговиот развој во период од речиси педесет години.

Клучни зборови: *Народна песна, Балкански војни, Прва светска војна.*

Историски контекст

Македонската народна песна е сведок на времето во кое усно кажаниот збор бил на рамниште на сите, подоцна запишани узуси. Песната е чувар на сеќавањето, таа ја конзервира историско-уметничката претстава за светот. Светот има безброј лица, видливи и невидливи, реални и замислени. Балканот, а со него и Македонија, е едно од лицата на светот. Стереотипните претстави за Балканот му ја предочуваат на светот сликата за едно место, синоним за конфликти, трагизам, варваризам, предрасуди, наратив обременет со негативни атрибути. Таквиот наратив прераснува во приказна која, секогаш кога ќе се спомне Балканот, се прилепува како нејзина етикета. Ако Балканот е хронотоп, тогаш Македонија, според нејзината ареална поставеност во однос на другите, е просторот во срцето на тој хронотоп. Современиот дискурс на Балканот се стреми кон тоа да се минимизира или целосно да се отстрани националистичкиот наратив. Митот за Балканот

како „буре барут“ сè уште има свои живи алузии, а Западот кога сака да говори за криза на идентитетот, своите тези ги аплицира земајќи го Балканот за пример. За балканските простори е карактеристична андрогината слика на Полуостровот како нешто помеѓу, нешто кое не е ни дом ни туѓина, ни војна ни мир, ни рај ни пекол. (Ќулавкова, 2018, стр. 36). И токму во едно такво „помеѓу“ еден народ жилаво им пркоси на сите историски неправди, народ кој и кога му го рушеле домот, тој создавал нов, а кога принудно морал да се сели, со себе ги понел ората, песните, приказните... Одел и пеел, оставал зад себе трошки, ако еден ден се врати, да знае од каде тргнал.

Кога се прелистуваат страниците на историјата на Македонија од почетокот на XX век, неминовно се забележува постојаната тенденција на соседите и големите сили за нејзино територијално и духовно распарчување. Големата идеја на Илинденското востание донела големи жртви, но и надеж дека Македонецот никогаш не треба да престане да ја сонува слободата. Соседните земји, Бугарија, Грција и Србија ја започнуваат Првата балканска војна под превезот на идејата за конечно ослободување од турското ропство.

Значајната геостратешка положба на Македонија, нејзините природни богатства и убавини биле силен мотив, соседите да посакаат да зграбат дел од неа. Балканските војни ја разоткриваат идејата на нејзините партиципенти, да посегнат по субјективна селекција на фактите, да ја интерпретираат историјата по сопствено убедување и да ја пласираат како своја вистина, прилагодена на нивните национални потреби. За жал, таквата нивна политика е доминантен наратив и денес кога македонскиот народ е соочен со негирања на своето потекло, јазик и идентитет, кога во цивилизираниот нов век имаме потреба да го докажуваме она што априори е непобитен факт. Тоа што останало врежано во меморијата, невозможно е да биде избришано, се раскажува и прераскажува како живо сведоштво за страдањата на недолжните и без вина осудени луѓе:

„Имало и горење на луѓе во фурна. Во текот на 1995 година запишав едно кажување од Кољо Стаменов од Струмица, кој како дете го напуштил родното село во близината на Кукуш и се сеќава на случај што длабоко ги потресол жителите на селото. Никој не можел да претпостави дека човек на човека може да му нанесе толку голема болка и да го прати во пеколна смрт. Еве го интегралниот текст на ова кажување:

Тај, фурн'чи'а бил. Фурн'чи'а бил, си н'в'лил фурната, ...леп ќе пече. Грци доваждат да се би'ат, Бугарто отст'пват, Грците сè напреднуват. Ниа, н'р'одо, бега ут с'елто у градо. Душа мила! Бегат! Бегат! И н'р'одо му реч'ел: - Е,еј колега, остави таа фурна, бегај, тук шо ќе биде не се знаа! - А, шо ќе биде!? Ед'ин-два дена ќе пум'ине сичко. Оно, т'ка а, ама за тиа два дена шо ќе биде - не знаа. Бркано време... Е, не слуша никуј. Чека да прегоре, леп ќе пече... И, флеват Грците, таа мртва сража, тиа са трујца. Нешто го питале, грчки знааи ле, не знааи ле, он „не знаа!“ рекал. И, ка го фајкат - жиф у фурната. Земната горе и он горе. Аман-думан- нема! Жиф у фурната!“ (Котев, 2014, стр. 336).

Собирање и класификација на песните

Траумите од поделбата се чувствуваат и денес, а нив ги чува историјата, уметноста и воопшто, стојат како длабок белег во културната меморија на македонскиот народ. Македонскиот фолклор, музиката, танцот, везот, обредната практика, легендите, преданијата, се гласни сведоци за патиштата и беспаката на Македонецот, кој принуден да го напушти родното огниште, свил гнездо некаде далеку од дома. Марко Китевски потенцира дека фактот што Македонскиот (Солунскиот) фронт минувал низ Македонија би требало да резултира со мноштво песни, преданија и други народни умотворби. (Китевски, 2014, стр. 256). Меѓутоа, увидот во собраната архива од тој временски период укажува на фактот дека бројката е многу мала, речиси незначителна во однос на периодите претходно. Увидот во зборниците на Јосиф Чешмеџиев, Добри Христов, Панчо Михајлов, Ѓорѓи Киселинов, Војислав Радовановиќ, Владан Ѓорѓевиќ и други објавени во меѓувоенниот период, не најде на песни од споменатите периоди.

Меѓутоа, современите собирачи и запишувачи,¹ веќе во својата актива бележат песни од Балканските војни и Првата светска војна. Еден од најактивните собирачи на фолклорот од Струмица и Струмичко, Иван Котев, фолклорист и истражувач на фолклорното богатство од овој регион, запишал над четириесетина народни песни со мотиви од Балканските војни и Првата светска војна. Во однос на преостанатите видови песни коишто Котев ги има собрано и запишано (импозантна бројка од над илјада), песните со вакви мотиви се малку на број, но не помалку вредни. Книгата „**Грозен бој се почна горе на Балкано**“ (*Македонски народни песни од Струмица и Струмичко за Балканските и Првата светска војна*) е неговата најнова објава на песни што ги запишувал во периодот од 1970 до 2018 година, а се со мотиви од Балканските и Првата светска војна. Најголемиот дел од песните се запишани во седумдесеттите години на XX век и во нив е конзервиран говорот на Македонците во струмичкиот регион, посебно во селата Иловица, Сушица, Секирник (села населени со бежанци, Македонци кои по Букурешкиот мировен договор се прогонети од Егејскиот дел на Македонија²), Ново Село,

¹ Димитар Митевски, *Вековни ноти, Македонски народни песни од Штип и Штипско*, книга втора, Штип 2001; Трпко Бицевски, *Македонски народни песни од Леринско*, Скопје 1995; Трпко Бицевски, *Македонски народни песни од Воденско*, Скопје 1989; Илија Алишевски, *Цвилит коњче во гора зелена (Збирка народна песни)*, Битола, 1997; Илија Алушевски, *Залуде лудо полуде, (Македонски народни песни)*, Битола 1982; Ристо Стамков, *Комитски песни од Јужно Повардарје*, Скопје 2012; Милан Ристески, *Зборник на револуционерно-борбени песни*, Скопје 1981 и други.

² Најголем дел од бежанците се населиле во напуштените куќи и имоти од Турците во струмичките села и во градот Струмица кој ја доживеал истата судбина како и Кукуш. Тој бил неколкукратно опожаруван во текот на месец август 1913 година од грчката војска. Војната, пожарите и миграциите придонеле демографската слика на градот битно да се промени. Струмица од град со средна големина, кој во 1910 година броел 25.000 жители, станал опожарено и опустошено гратче кое во 1921 година броело едвај 6500 жители. Од нив, според еден податок околу 2700, биле бежанци кои се населиле во Струмица по Втората балканска војна. Оној дел од градот каде што се населиле бил наречен Бежанско маало, а тоа постои и денес. Што се однесува до струмичката околина, бежанците се населиле во

Турново, Босилово, Дабиља, Ново и Старо Коњарево и други. Регионот на Струмица и Струмичко за време и по завршувањето на Балканските војни ќе доживее длабоки потреси, пустошења, опожарувања и преселби. Присилните масовни миграции, како и притисоците на соседните пропаганди, ќе направат целосен пресврт во животот на некогашното мирно гратче кое по војната почнува да ја испишува својата нова историја. (Витанова-Рингачева, 2014, стр. 263-264).

Анализата на песните запишани во седумдесеттите години на 20 век ги покажува јазичните белези (особено лексички) на народниот говор од овој крај, кој доста се разликува од песните запишани речиси педесет години подоцна. Имајќи го предвид фактот дека информаторите кои ги снимал Котев се родени во првите години на XX век (најстариот од нив, слепиот старец Јован Василев е роден во село Костурино, 1903 год.), јасно говори за тоа дека, иако македонскиот народ се образувал на јазици кои му биле наметнувани, сепак длабоко во себе ја чувал жива вистината за тоа кој е, од каде потекнува и дека македонскиот јазик е неговиот мајчин јазик. Песните испеани на струмички дијалект, така запишани и така зачувани, всушност се најголемиот доказ дека идентитетот се чува единствено преку јазикот. Македонската говорна заедница и во минатото и денеска е опкружена со различни говорни заедници од словенско и несловенско потекло. Кон ова мора да се имаат предвид и историските, општествените и културните услови во минатото на балканските простори каде што во определени периоди се јавуваа определени доминации од различни ентитети. Сите тие фактори влијаеле врз македонскиот јазик, а имајќи ги предвид определените историски периоди, може да се смета дека македонскиот ентитет на овие простори успеал да опстои во екстремно тешки услови – особено во периодот од првите децении на XX век. (Веновска-Антевска, 2013, стр. 207-208). Македонскиот XIX век го најави македонскиот духовен отпор кон сите неприродно наметнати неистини од страна на пропагандите, ја издигна македонската национална свест до ниво од кое може јасно да се набљудува вистината за нашето различие. Резултатот од тој отпор е разбудената свест за посебноста на македонскиот јазик, фолклор, литература и култура, како и сознанието дека борбата за нивното зачувување е единствената идеја за која има смисла човек да се бори. Борбата против злото е легитимна и секогаш има смисла, бидејќи ако не е така, тогаш и животот би станал бесмислен. Додека Македонија била под османлиско владеење, народот ги чувал јазикот и верата преку богослужбата во црквите во кои словото се читало

селата Иловица, Секирник, Турново, Сушица, Штука, Добрашинци, Нова Маала, Сушево, Петралинци, Борисово, Мокриево, Габрово, Свидовица, Балдовци (старо и градско) Сарај и Гечерлија. Види во: Јанчева, Ј. И Мирчевска, М. (2013). „Струмица и струмичко. Нова дестинација на кукушките бегалци“. Во: *Зборник на трудови од научниот собир: Струмица и струмичко за време на Балканските војни и Букурешкиот мировен договор, Струмица 2012*, Струмица: Завод за заштита на спомениците на културата и Музеј – Струмица, стр. 159. Цитирано според: Манол Пандевски, Горѓи Стоев Трнката, Струмица и Струмичко низ историјата, ОО на СЗБ од НОБ– Струмица, 1969.

на црковнословенскиот јазик. Создавањето на народното творештво не подразбирало никакви забрани и ограничувања, народот пеел и раскажувал секогаш и секаде, го негувал духот, го крепел и хранел со народниот збор. Јазикот и фолклорот се камата и револверот пред кои Македонецот се колнел и во чија сила верувал. Таа верба и го одржала.

Во однос на класификацијата на македонските народни борбени песни, Блаже Ристовски посочува дека првите класификаторските обиди на Миладиновци, Верковиќ, Шапкарев, Црнушанов, како и подоцнежните поопсежни обиди на Х. Поленаковиќ, К. Пенушлиски и Т. Саздов не се доволни за да се подредат овие песни. Токму затоа Ристовски предлага своја класификација на македонските народни песни против поробувачите: 1. Народни песни за подвизите на разните феудални јунаци; 2. Народни песни за ајдутите во Македонија и 3. Револуционерни народни песни. Посебно значајна за нас е третата група која Ристовски ја дели на пет подгрупи: 1. Предилинденски револуционерни македонски народни песни (од појавата на првите организирани револуционерни акции до 1893 г.); 2. Илинденски револуционерни песни (од 1893 до 1908 г.); 3. Поилинденски револуционерни песни (од 1908 до конечната поделба на Македонија); 4. Револуционерни македонски народни песни од времето меѓу двете светски војни (од 1918 до 1941г.) и 5. Македонски револуционерни песни од НОБ (од 1941 до 1944 г.) (Ристовски, 1969, стр.146-148).

Имајќи ја предвид ваквата класификација, песните од Балканските војни и Првата светска војна опфатени во книгата „**Грозен бој се почна горе на Балкано**“ (*Македонски народни песни од Струмица и Струмичко за Балканските и Првата светска војна*) ги ставаме во третата подгрупа во која е опфатен поилинденскиот период. Имено, станува збор за периодот по 1908 година кога се случува поделбата на Македонија. Ристовски посочува дека свесно не izdelува посебна подгрупа за војничките песни, бидејќи сите тие балкански и светски војни македонскиот народ не ги почувствува како ослободувачки, па не ги ни опеа како такви, туку и во нив ја излеа својата несреќна положба, натеран да војува за туѓи интереси. (Ристовски, 1969, стр. 148).

Војната како мотив во народната песна

Книгата „**Грозен бој се почна горе на Балкано**“ (*Македонски народни песни од Струмица и Струмичко за Балканските и Првата светска војна*) содржи 13 лирски песни со мотиви од Балканските војни и 24 лирски и 1 епска песна со мотиви од Првата светска војна, а на крајот, покрај списокот на информатори и топоними, Иван Котев приложува и речник на помалку познати зборови. Во песните се чувствува духот на времето во кое се создавани, посебно во делот на новата лексика: *топови, фронт, френски, рота, моторна лотка, капетан, бинтове, болница, санитаре, авион, лекари* и сл.

Книгата е насловена според истоимената песна **Грозен бој се почна горе на Балкано**, песна за девојката која останува сама по наводната смрт

на нејзиниот сакан кој заминал на бојното поле, за да се врати подоцна жив и здрав. Народниот пејач пее за судбините на својот народ, за судбините на мајките што ги изгубиле синовите, за сестрите останати без браќа, за девојките и жените останати без своите момчиња и мажи. Во овој виор од оган и смрт неизбежно е учеството на македонската жена како мајка, сестра, ќерка, девојка, медицинска сестра. Изложени на невидена сиромаштија, оставени сами на себе со многудетни семејства, незаштитени од многуте странски, па и домашни војници, жените го изнеле најтешкиот товар во оваа војна. (Котев, 2020, стр. 53). Она што е, исто така, воочливо е фактот дека пеејќи за судбините на паднатите војници и нивните семејства, народниот пејач создава колективен лик на страдалник кој носејќи го товарот на војната, всушност, го болува личниот, но и колективниот бол. Такви ликови се познати во македонската уметничка литература.

Самиот наслов и првите стихови на песната се слика за тоа како луѓето ја доживувале војната, нарекувајќи ја *грозен бој*. Всушност, народниот пејач ни ја предочува вистинската слика за тоа што значи војната, таа е: страшна, грозна, тешка, мачна, долга, пушта, братоубиствена и на крајот, секако, бесмислена. Војната сама по себе е синоним за уништувачка сила која го руши поредокот, предизвикува страдања и општочовечка несреќа. Македонецот борејќи се за туѓите интереси, никако поинаку и не можел да ја доживее војната, а уште помалку да пее за неа. Принуден да се бори на спротивната страна од таа на својот роден брат, крева рака за да пролее братска крв: *Две ми војски бој се бија / едната е била српска, / а другата б'лгарска. / У војската двујца брајќа, / со ножове се судриле; / и па не се пузнајале (Две ми војски бој се бијат)*. Можеби историјата сака да ги премолчи ваквите сцени од фронтот, но не и песната. Таа запишала сè што историјата премолчела. Народниот пејач дава страотна слика за тоа какви маки трпеле Македонците, низ што поминувале за време на војната: *Даски се бичат, спици се прават, / на Македонци под нокти стават; / даски се бичат, спици се прават, / на Македонци под нокти стават. / Фурни се паљат, железата се горат, / на Македонци ф уста се стават (Кажки бре, кажки, ѓафир каурин)*.

Таквите веристички слики предизвикуваат силен интензитет на емоција, а се во функција на предизвикување внимание од Европа, да се сврти и да ги види страдањата на луѓето од овој дел од светот. Песната е гласноговорник на угнетениот човек кој, и покрај сета неправда, пак застанува на нозе и пее. Во манир на химничното пеење пејачот го бодри нескршливиот дух на малиот човек: *Нека да разбере цела Европа, / какви маки теглат Македонците; / нека да разбере цела Европа, / какви маки теглат Македонците!! Македонец се вика, пак на нози рипа, / македонски песни весело пеје (Кажки бре, кажки, ѓафир каурин)*.

Песните изобилуваат со контрастни слики, црно-бела претстава за светот и ние, другиот и ние, Европа и Македонија. Балканските бинарни опозити: наше-туѓо, војна-мир, живот-смрт, правда-неправда, поробувач-порообен како да се вградиле во секоја пора на животот овде, а најмногу во народното творештво. Од имаголошки аспект, претставата за Европа од гледна точка на Македонецот е обременета со негативни атрибути: таа е *блудница, крвница*, виновна е за сите страдања на македонскиот народ, бидејќи

дозволила големите држави да ја кројат судбината, но и да ги раскројуваат границите. Сето тоа што народот го живеел и доживувал, го испеал во песна, раскажал легенда, избрусал поговорка, изустил клетва. Песната е сведок за историскиот ѓд на македонскиот народ, таа е скришното засолниште на душите на страдалните, кои, не можејќи да се одбранат од гладните усти на големите, пееле за да бидат чуени и да бидат спасени: *Македонија поробена/ главата ѝ наведена./ Од Русија – оставена!/ Од Европа – заборавена!/ Европејец е слободен,/ тој не мисли на поробен (Македонче, братче мило).*

Во современ контекст, Европа е симбол на заедништво, единство, солидарност, правда, слобода, демократија, но под плаштот на таквата симболика како да се крие нејзиниот нечесен однос кон малите и маргинализирани народи, кои се големи единствено во својата духовна оставнина што му ја подаруваат на светот. Во народната поезија многу честа е претставата во која татковината се персонифицира, најчесто во ликот на мајка или храбра жена. Во песната *Очајен глас се чује* Македонија добива лик на расплакана жена која падната во тешки страдални маки, колне и бара помош. *Проклета ти да бидеш./ Европо независна;/ проклета ти да бидеш./ Европо независна!/ Проклета ти да бидеш./ блуднице вавилонска!/ Блуднице вавилонска,/ крвнице македонска;/ Французи, Англичани,/ сакат да не заробат./ Русијо, мила сестро,/ ела ни ти во помош! (Очајен глас се чује).* Клетвата и песната се најмотивните изблици на тага и очај, на безнадежност и безизлез. Во оваа песна клетвата е вградена во стихот, со што интензитетот на емоцијата се дуплира и добива на сила. Македонија персонифицирана во жена, фрла клетва врз Европа, нарекувајќи ја *блудница вавилонска, крвница македонска*, а помош бара од Русија нарекувајќи ја *мила сестро*. Ваквиот наратив се среќава и денес, бидејќи македонскиот народ кој природно ѝ припаѓа на Европа, постојано живее со чувство на недоверба кон поголемите од него со кои го дели континентот.

Во песните доминантно место им е отстапено на местата каде се случувале големите битки, каде паднале многу жртви, места кои и денес се синоним за војната. Во песната *Прва битка на Гулаш је била* народниот пејач низ една течна лирска вертикала го дава хронолошкиот ред на битките во кои најблиските ги губат своите сакани: Голаш, Битола, Криволак, Јарбица и Дојран. Имено, поради добрата стратешка положба, Криволак било местото на кое се вкрстувале патиштата за време на војните. Според историските податоци, за време на Втората балканска војна во 1913 година таму се водела жестока битка меѓу српската и бугарската војска. Битката на Кајмакчалан или Кајмакчаланската битка која се водела меѓу српските и бугарските трупи на Македонскиот фронт за време на Првата светска војна, исто така, останала во меморијата на македонскиот народ: *Таму има грозен бој меѓу Србе и Б'лгаре/ Меѓу Србе и Б'лгаре, Англо-Франци, Германци,/ Англо-франци, Германци, неспособни Талианци,/ Англо-франци, Германци, неспособни Талианци (Огрејала месечина горе на Кајмакчелан).*

Инвокацијата е најчестата почетна форма на обраќање во почетните стихови. Лирското јас нејчесто се обраќа кон татковината: *Македон'јо, земјо мила, / земјо мила и огниште*; во форма на прашање се обраќа кон Македонецот: *Македонче, братче мило, / што си глава наведено / што си толку нажалено, / очите ти солзи ронат;* / *Кажми бре, кажми, гафир каурин, / до дек' е земја Македонија*; кон македонската жена: *Бре невесто оилена, / што си толку натажена, / натажена, оплакана, / а и в црно забрадена*; кон браќата Македонци: *Еј, слушајте, братја, за тие робе, братја, / шо робуваха ваф таја пуста Грција, пуста Грција, / од осамнајста година, до тријсе и осма година*.

Природните феномени и нивните состојби, народниот пејач ги доведува во релација со состојбата во која се наоѓа неговиот народ и земја, но и со неговата внатрешна, духовна состојба. Песната ***Сл'нцето изгрева од високи чуки*** започнува со сликата на изгрејсонцето, слика која носи нов ден, нова надеж за поробениот народ: *Сл'нцето веч изгрева, / од високи чукари. / Млад јунак с којна излева / од железните порти. / Збогом мајко, збогом братја, / збогом братја и сестри! / Јас јотиван на Балкана, / рај да дадам, душмани! / И небото се замрежило, / од димови, топови; / реките са предојдели / од јуначки крвови (Сл'нцето изгрева од високи чуки).*

Убавината на изгрејсонцето се замрачува во последните стихови во кои народниот пејач дава слика на помрачено небо и надојдени реки во кои место вода, тече крв од раните на јунаците. Тагата и страдањето на јунаците станува состојба која се прелева и во природата и таа страда заедно со нив. Во песната ***Гора се вила, вила развила*** природата се обновува, само едно дрво, под кое лежи младиот ранет војник, не разлистува. На голите гранки грачи гавран кој се заканува дека ќе го исколва мртвото јуначко тело и ќе го однесе како храна на своите малечки: *Гора се вила, вила развила, / сал едно дрво не се ј развило. / И на дрвото гавран гарачи, / и под дрвото млад јунак лежи. / И под дрвото млад јунак лежи, / млад јунак лежи саз девет рани: / саз девет рани, рани коришумови, / десетта рана с нош пребодена. / И на дрвото гавран гарачи: / Умри ми, умри, млад ранен јунак! / Умри ми, умри, млад ранен јунак, / да ти ископам црните јочи, / да си наранам мојте малечки*. Овие стихови разгрануваат силна симболика, дрвото како прастар симбол е граничниот хронотоп, местото-жртвеник, таму најчесто се случува смртта и таму е гробот на паднатиот јунак. Во песните најчесто се среќава гавранот како злокобна птица, симбол на смртта и предвесник на трагични настани. Гавранот најчесто влегува во дијалог со јунакот, но и со девојката која го чека враќањето на саканиот кој се бори на фронтот. Гавранот е птица со хтонски карактеристики и припаѓа на групата т.н „нечисти птици“. (Гура, 2005, стр. 395). Во словенската митологија гавранот се перципира како најинтелигентна птица, птица-носител на лоши вести, но и птица која доаѓа до некакво богатство. Во песната ***Над мене црн гарван лети*** гавранот во својот клун ја носи отсечената дланка на јунакот на која сè уште стои

блескавиот прстен што му го подарила неговата сакана: *Кажи ми гавран, черен, зловешт,/ од дек намери тас р'ка?* Одговорот на гавранот е, всушност, трагична слика од боиштето на Криволак: *Продума гарван черен, зловешт:/ - Од Криволак се враќам јас!/ Грозната битка, битка јас видох,/ на бој свиреп свидетел бех;/ грозната битка, битка јас видех,/ на бој свиреп свидетел бех!/ Тамо л'штеха сабљи, мечове,/ преплетеха се като плет;/ грнати в црна, в црната земја,/ ровеха мртвешки тела;/ гранати в црна, в црната земја,/ ровеха мртвешки тела (Над мене црн гарван лети).*

Епската песна како фолклористички артефакт

Лирските песни се испеани со баладичен тон. Во нив интензитетот на трагизам е многу висок, а причинители на трагизмот се поробувачите. Песните изобилуваат со поетски слики што се редат една по друга, а трагичното чувство градира од строфа во строфа. Сите песни во книгата се лирски, освен една, *Песна за робјето што биле задржани во Грција 20 години*, долга епска песна испеана од Асен Атанасов³ од с. Дабиља, Струмичко. Настанот што песната го засведочила е заробувањето на војници од Серско Поле во 1918 година. Долгите епски песни сами по себе се индивидуална творба на пејачот кој внесувајќи своја сугестија, свој глас, интерпретација, всушност прави импровизација на претходно слушнатата песна, создавајќи нејзина варијанта. Во овој случај, интересен е фактот дека оваа песна не ја знае никој во селото, освен пејачот кој му ја испеал на Иван Котев. Во нашиот увид во претходно споменатите зборници, не наидовме на ниту еден пример на епска песна со мотиви од Балканските и Првата светска војна. Оваа песна е единствена од ваков вид и претставува редок фолклористички артефакт. Песната се пеела исклучително во струмичкиот регион, а тоа ни дава за право да претпоставиме дека заробените војници можеби биле по потекло од овој крај, бидејќи од историска гледна точка, голем број мажи од Струмица и Струмичко биле регрутирани во борбените редови: *Еј, слушајте, братја, за тие робе, братја,/ шо робуваха ваф таја пуста Грција, пуста Грција,/ од осамнајста година, до тријсе и осма година./ Грците ги заробиха доле рамно Серско Поле,/ во Македонија. Грците ги отаму дигнаха,/ па ги одведоха доле, ф стара Грција,/ доле в' морéто...*

Самиот факт што пејачот ја класифицира песната како „фамилијарна“ и посочува дека се пеела на собири, визити и прослави, говори за тоа дека епската песна бара слушатели, наспроти лирската која се пее и во осама. Преку почетната инвокација со извикот *Еј*, песната прави враќање во времето назад, односно воочлива е временската оддалеченост. Таквата дистанца директно се одразува и врз јазичните белези, бидејќи песната се пеела на

³ Песната е снимена на 16.03. 1977 год. во с. Дабиља, Струмичко. Пејач: Асен Атанасов, роден во с. Дабиља, 1917 год. Има завршено IV одд. Снимил и дешифрирал: Иван Котев, фолклорист од Струмица. Песната ја класифицира како „фамилијарна песна“, а се пеела по визити, на свадби и сл. Оваа песна не ја знаат други од селото.

јазикот (дијалектот) кој тогаш го говореле луѓето. Епската песна во својата средина за вертикала има познат историски настан кој народниот пејач го бојосува со чиста лирска емоција. Песната ја следи епската поетика. Како доминантни во епското пеење се јавуваат: јунаштвото, епскиот хронотоп (време, место), епската нарација, реминисценциите, раскажувањето од временска дистанца и слично. Епскиот дискурс црпи мотиви од колективното сеќавање, но вклучува во себе и нови епско-историски елементи на мислење, при што создава нов облик на естетизирани историски наративи. (Кулавкова, 2018, стр. 212). Настанот за кој се пее е историски наратив кој народниот пејач го облагородува со силна емоција, но и величење на јунакот Јордан кој ќе го предводи отпорот и акцијата за спасување: *Јордан се фрли ф морето,/ запали една лотка моторна, најнапред врви.* Ликот на Јордан се појавува како носител на епското јунаштво, како носител на идејата на Одисеј за враќањето дома. Тој е храбар, бестрашен, но и одлучен да побегне и да се спаси себеси, но и другарите. Интересно е што и преостанатите негови пријатели се дадени со име и презиме и местото од каде потекнуваат, со што самата епска нарација се насочува кон тоа да се засили ефектот на веродостојност во кажувањето. Пејачот пее со силен нагласок, со потреба да му се верува. Бегството е успешно и Јордан заедно со своите пријатели стигнува во Цариград пред конзулот кој го пречекува со зборовите: *Не се бојте, море јунаци,/ чим сте живи дојделе при мене,/ јас ќе ви дадам пасош,/ секој од вас да заминете,/ кој за Македонија, кој за Б'лгарија.*

Епските реминисценции се читаат во говорот на Јордан во Конзулатот кога, всушност, ја објаснува целата помината голгота и подолу во текстот кога на свадбата на синот ќе го открие својот вистински идентитет, а како доказ ќе ја извади сликата од семејството што ја носел цели дваесет години: *Дојдело време Јордан сам да се окаже./ Свалил раница од рамо,/ шо е носел на рамо двајсе години,/ а, а, а, таа пушта Грција./ Почна Јордан с'лзи да роне,/ извади Јордан слика од него,/ кога е бил Јордан пред двајсе години дома/ и жена му е сликана.* Враќањето на Јордан и неговата средба со синот е по матрица на непознавањето на Одисеј од неговиот син Телемах. Одисеј стигна во Итака со белегот по кој ќе биде препознаен, а Јордан со сликата од семејството што дваесет години ја носел во својата пазува. Стигнува на денот на свадбата на својот син кој во отсуство на таткото го поканува непознатиот гостин да му биде таткова замена и да седи на чело на свадбената трпеза. Вертикалата на песната станува сè поцврста преку кондензираниот дијалог на ликовите, што наметнува драматичност којашто оди по линија на градацијата. Епската нарација нè води до мигот кога градацијата го достигнува својот врв, кога Јордан го открива својот вистински идентитет: *– Дегиди бре сино Стојанчо,/ при твој роден башта,/ до денеска беше умрел,/ а сега го сретна!/ Ела, море сину, рака да му бацеш/ и да го целуваш!/ Стојан ојде, рака баци на башта му,/ еј, Јордан го прегрна!*

Песната е редок бисер во кој доаѓа до израз умешноста на македонскиот народен пејач да пее во епска низа и да разбуди силни чувства кај оние што го слушаат. Сугестивниот израз, силната експресивна интонација, химничниот тон на епското пеење како и желбата историската вистина да се слушне најдалеку, го прават народниот пејач ненадминат творец. Оваа песна е податлива за уште подетална книжевно-јазична анализа, но тоа би го оставиле како предизвик за некое наше следно истражување.

Заклучок

Со песните од книгата „Грозен бој се почна горе на Балкано“ (Македонски народни песни од Струмица и Струмичко за Балканските и Првата светска војна) Иван Котев разоткрива уште многу историски вистини покриени со превезот на заборавот. Овие песни, за жал, денес ретко се пеат, односно новите генерации речиси и не знаат за нивното постоење. Но, кога еден толку предан фолклорист и истражувач ќе најде сили да ги дешифрира и пренесе во книга, тогаш тоа е чин на вистински патриотизам и родољубие. Песната нема да го промени светот ниту, пак, ќе го расчисти плевелот во кој е заробена историската вистина на македонскиот народ. Но, таа засекогаш ќе остане светлата страна на нашето постоење.

Библиографија

1. Веновска-Антевска, С. (2013). Јазичните состојби во Струмичко по Балканските војни. Во: *Зборник на трудови од научниот собир: Струмица и Струмичко за време на Балканските војни и Букурешкиот мировен договор, Струмица 2012*. Струмица: Завод за заштита на спомениците на културата и Музеј – Струмица.
2. Витанова-Рингачева, А. (2014). Тромеѓата во поезијата на Стојчо Балкански и Егејската Прародина на Љубен Ташковски – рецидив од стогодишната голгота на македонските откорнатици. Во: *Зборник на трудови од научниот собир: Струмица и Струмичко за време на Балканските војни и Букурешкиот мировен договор, Струмица 2012*. Струмица: Завод за заштита на спомениците на културата и Музеј – Струмица.
3. Јанчева, Љ. и Мирчевска, М. (2013). Струмица и Струмичко. Нова дестинација на кукушките бегалци. Во: *Зборник на трудови од научниот собир: Струмица и Струмичко за време на Балканските војни и Букурешкиот мировен договор, Струмица 2012*. Струмица: Завод за заштита на спомениците на културата и Музеј – Струмица.
4. Китевски, М. (2013). Македонските народни песни за Балканските војни. Во: *Зборник на трудови од научниот собир: Струмица и Струмичко за време на Балканските војни и Букурешкиот мировен договор, Струмица 2012*. Струмица: Завод за заштита на спомениците на културата и Музеј – Струмица.
5. Котев, И. (2014). Одрозот на Балканските војни и Првата светска војна во народната песна од Струмичко. *Зборник на трудови во спомен на Емилија Петковска*. Струмица: Завод за заштита на спомениците на културата и Музеј – Струмица.

6. Котев, И. (2020). *Жената во народната песна со тематика од Првата светска војна*. Скопје: АКТ.
7. Пандевски, М, Стоев-Трнката, С. (1969). *Струмица и Струмичко низ историјата*. Струмица: Општински одбор на Сојузот на здруженијата на борците од НОБ – Струмица.
8. Ристовски, Б. (1987). *Македонскиот фолклор и националната свест (том I)*. Скопје: Студентски збор.
9. Трајановски, А. (2017). Последиците од Балканските војни во источниот дел на Македонија (1912-1915). Во: *Букурешкиот мировен договор (1913) и неговите долгорочни последици за Македонија и Југоисточна Европа: материјали од Македонско-рускиот научен собир одржан во Скопје на 27 и 28 јуни 2013 година*. Скопје: Македонска академија на науките и уметностите, Руска академија на науките и Институт за славистика.

Ana Vitanova-Ringaceva
Goce Delchev University, Stip

The Balkan Wars and The First World War as motifs in the folk songs from Strumica and Strumica region

Abstract: Ivan Kotev is the biggest living contemporary collector of folk art, who in his five-decade search for the folklore treasure of Strumica and the region has collected extensive folklore-ethnographic material. The book “A terrible battle started up in the Balkans” (Macedonian folk songs from Strumica and Strumica area about the Balkan Wars and the First World War) is a rare book in Macedonian folklore that contains about forty folk songs with motifs from the Balkan Wars and the First World War. The literary-linguistic analysis of the folklore units included in the book give a clearer image of an important period of Macedonian history, about which the people sang the least.

The poems are original records and variants of known motifs from an important historical epoch and during their detailed analysis, the linguistic features (especially lexical) of the vernacular from this area and its development over a period of almost fifty years are emphasized.

Keywords: *Folk song, Balkan Wars, World War I.*

ГОД. VI
БР. 11

ПАЛІМПСЕСТ

PALIMPSEST

VOL. VI
NO 11